

ספק פסיק רישא לשעבר ועוד עניני גרמא - שיעור 140

- 1) raising the thermostat on a central heating system when the unit is operating
- 2) removing plug from socket when שבת clock is off
- 3) attaching plug to שבת clock when off
- 4) putting a pot on electric stove controlled by שבת clock
- 5) removing light bulb from שבת clock
- 6) replacing light bulb in שבת clock
- 7) turning on שבת clock switch
- 8) replacing a fuse on שבת

I. Raising the Thermostat on a Central Heating System

(א) עיין בשש"כ (כ"ג - כ) שכתב דאף בזמן שההסקה מופעלת יש להימנע מלהגביר את פעולת החימום בשבת ואילו בחג בזמן שההסקה מופעלת לית לן בה וטעם האיסור כי יתכן שלא כל המים שבכל צינורות ההסקה כבר הגיעו לשיעור של יד סולדת בו והרי הוא גורם לבישולם (וע"ע נהרה ס"ו) אבל מכיון שהמים שבדוד כבר נתבשלו פעם ורבים הסוכרים דמעיקר הדין גם בלח אין בישול אחר בישול אף שנצטננו לגמרי אפשר דיש להקל ועיין באג"מ (ד - ט"ד אות ה) דבישול אחר בישול בדבר לח הוא חומרא בעלמא

(ב) ועוד טעם להתיר דספק אם נתבשלו כבר המים שבצינורות נקרא ספק פסיק רישא לשעבר ומותר לכמה פוסקים

1. עיין בחידושי רבי עקיבא איגר (יו"ד פ"ז - ו ד"ה "י"ח") שכתב על דברי הרמ"א דיש

אומרים שאסור לחתות האש תחת קדרה של גוים לפי שהם מבשלים בה בשר וחלב ותמה על דבריו משום שהוא אינו מתכוין לבישול ופסיק רישא לא הוי דשמא לא בישול בשר וחלב ותירץ שדוקא בספק דלהבא דשמא יהא נעשה איסור במעשה שלו כמו הגורר מטה כסא וספסל שיש ספק שמא לא יעשה תריץ אמנם על ידי החיתוי בודאי יבשל בשר בחלב אלא שהספק שמא לא בישל הגוי בשר וחלב זה נחשב כפסיק רישא וה"ה בנידן דידן הספק בעבר שמא המים אינו מבושלים וממילא יש לאסור כי הספק שהוא במציאות אין נקרא אינו מתכוין

2. הט"ז (סימן שט"ז - סק"ג) כתב שאם יש ספק אם יש זכובים בתיבה מותר לסגור אותה בשבת ומוכח שגם בספק לשעבר מותר ולא הוי פסיק רישא ודבריו הובא ברע"א ע"ש

3. ועיין בשו"ת מלמד להועיל (נסוף הספר חלק ג - ק"ג) שמתרץ קושית רע"א שדוקא בדיני שבת דק"ל מלאכת מחשבת אסרה תורה לכן גם שהספק הוא על העבר יש להקל דלא חשיב פסיק רישא אלא אינו מתכוין משא"כ גבי בשר בחלב שאין צריך מלאכת מחשבת ועוד דאי אפשר למימר בספק פסיק רישא דהוה מלאכת מחשבת שהרי אותה מלאכה אינה ברורה במחשבותו וע"כ באינו מתכוין מותר דאי אפשר לומר כמתכוין דמי וכ"כ המהרש"ג (3 - ק"ח - ו)

4. עיין בשו"ת אבני נזר (סימן רנ"ח) ובבה"ל (שט"ז - ג ד"ה "ולכן") שהוכיחו כדברי הט"ז להקל וראיתם מדברי הרמב"ן (צמלחמות פרק כירה מ"ח): בדין המיחם שפינהו ממנו מים חמים נותן לתוכו מים מרובים ולא חיישינן למצרף משום דשמא לא הגיע לצירוף ומוכח שאף בספק לשעבר אמרינן דבר שאינו מתכוין מותר. וזה גם כן דעת המאירי

5. ועיין עוד בשו"ת חלקת יואב (סימן ח) שכתב לאיסור וראיתו מרמ"א (סוף רנ"ט) שכתב דסתימת התנור בליל שבת אסור משום דשמא הקדירות אינן מבושלות כל צרכן וספק זה במציאות הדבר וספק לשעבר ואסור וע"ש שהביא עוד ראיות

6. ועיין בשו"ת מנחת שלמה (סימן י' אות ט) מהגרשו"א בענין פתיחת מקרר חשמלי בשבת שלא רצה לסמוך על המקולים בספק פסיק רישא לשעבר והביא השו"ע הרב בקונטרס אחרון (רע"ז - ה) שכתב לענין כיבוד הבית דאסור (ע"ז - ז) דהספק הוא שמא יש גומות בבית ואי אפשר שלא ישוה (והספק הוא דשמא יש כבר גומות) וכן לענין פתיחת דלת כנגד הנר שהספק אם אם הרוח מנשב הוא ספק לשעבר וע"ש שהביא סברות להקל אבל סתם לאיסור למעשה לכן בנידן דידן אין היתר ברור להגביר את פעולת החימום בזמן בההסקה מופעלת אבל שמעתי מרב דוד פיינשטיין דאין איסור בדבר. ולפי דעת הט"ז יש להתיר פתיחת המקרר אפילו יש חשש שהנורה נדלקת עיין בשו"ת מלמד להועיל (ז - ק"ז) וכן כל הדומה לזה

II. Removing Plug from Socket when Clock is Off

א) עיין בשש"כ (י"ג - כ"ח) דמותר להוציא את התקע (plug) מן השקע (socket) כדי שהאור לא ידלק אם חיבורו מחדש של זרם החשמל אלא שיש לעשות כן כלאחר יד כדי להמנע מטלטול מוקצה בידים ואף שהטלטול הוא כעין לצורך גופו ומקומו מ"מ אם בביה"ש האור היה דלוק אמרינן מיגו דאיתקצאי

ב) Putting Plug into Clock Socket when Clock is Off

עיין בשש"כ (י"ג - כ"ח) דבשעת צורך גדול מותר אף להכניס את התקע לשקע כלאחר יד כדי שהאור ידלק עם חיבור זרם החשמל ככל גרמא שמותר לעשותו במקום הפסד וצורך גדול ועיין באג"מ (ד - דף רפ"ד) דפלג על זה ואפשר זה תלוי במחלוקת הרא"ש והתוספות ז"ל

ג) Putting a Pot on an Electric Stove Controlled by a Clock

עיין בשש"כ (י"ג - סע"ה ק"ג) דאין זה גרמא ואסור ודומה לאחד מביא את הבשר ואחד האור משא"כ דקעביד רק גרמא בעלמא כגון להוציא את התקע מן השקע כדי שהאור לא ידלק עם חיבורו מחדש

ד) Replacing a Light Bulb Which is Usually Removed

עיין בשש"כ (י"ג - כ"ט) כשזרם החשמל מופסק כך שלא תידלק עם חיבורו המחודש של זרם החשמל הרי זה אינו מפסיד ובלבד שיעשה כן כלאחר יד כגון במרפקו. ובשעת צורך גדול מותר אף להכניסה כלאחר יד על מנת שהאור ידלק עם חיבור זרם החשמל וצריך לשאול שאלת חכם ולדעתי דעת רב משה אינו כן ואפשר יש איסור תורה בדבר עיין באג"מ (ד - דף רפ"ד) וע"ע החזו"א (מ"ז - סק"ג) דאסור לטלטל מוקצה ברגליו ודלא כהמ"ב (ע"ח - סק"ג) ועוד שיש אומרים בשם החזו"א שיש איסור בונה וסותר גם בזמן שאין החשמל פועל ויש אומרים דממכתב החזו"א לא משמע כן

ה) Turning on switch on a circuit to make the connection between it and the circuit to enable it to cut off the current

עיין בשש"כ (י"ג - ל') דמותר לעשות כן כדרכו בלי לשנות ככל כלי שמלאכתו לאיסור שמותר לטלטלו לצורך גו"מ ולא דמי לדלעיל דהתם דאיתקצאי בביה"ש מפני שהוא מבעיר או מכבה משא"כ הכא ומותר דוקא במקום צורך גדול ואפשר גם על זה חלק רב משה

ו) Replacing fuses on שבת

עיין בשש"כ (י"ג - ל"ח) דאסור לתקן פקק בטחון או להחליפן משום מכה בפטיש ואף אם הפקק הוא כזה שנותן לתקנו ע"י לחיצה בכפתור ולא בהחלפת החוט החשמלי ג"כ יש לאסור כיון שהוא מתקן את רשת החשמל